

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Кафедра історії України**

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Завідувач кафедри  
історії України

проф.Кузнець Т.В.

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2022 року

***РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ***

**ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА АРХІВНА ЕВРИСТИКА**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітньо-наукова програма Історія та археологія

Умань – 2022

Робоча програма «Джерелознавство та архівна евристика» для здобувачів вищої освіти  
(назва навчальної дисципліни)  
спеціальності 032 Історія та археологія

Розробники Ольга СКУС – к.і.н, доцент кафедри історії України  
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «9» серпня 2022 року

Завідувач кафедри історії України \_\_\_\_\_ проф. Тетяна КУЗНЕЦЬ  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії історичного факультету

Протокол № 1 від “9” серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії історичного факультету \_\_\_\_\_ доц. Наталія ТАЦІЄНКО  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Пролонговано:

на 20\_\_/20\_\_ н. р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_) «\_\_» \_\_\_\_ 20\_\_ р., протокол № \_\_\_\_  
(підпис) (ПІБ)

на 20\_\_/20\_\_ н. р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_) «\_\_» \_\_\_\_ 20\_\_ р., протокол № \_\_\_\_  
(підпис) (ПІБ)

на 20\_\_/20\_\_ н. р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_) «\_\_» \_\_\_\_ 20\_\_ р., протокол № \_\_\_\_  
(підпис) (ПІБ)

на 20\_\_/20\_\_ н. р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_) «\_\_» \_\_\_\_ 20\_\_ р., протокол № \_\_\_\_  
(підпис) (ПІБ)

## 1. Опис навчальної дисципліни

### ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА АРХІВНА ЕВРИСТИКА

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Обов'язкова	Обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українською	українською
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3/90	3/90
Курс	1	1
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:	90	90
Аудиторні:	30	10
Лекційні	16	6
Семінарські / Практичні	14	4
Лабораторні	-	
Самостійна робота	40	60
Індивідуальні завдання	20	20
Форма семестрового контролю	залік	залік

## 2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Мета: стислий і системний виклад проблем архівної справи в Україні та вивчення архівознавства як наукової системи та навчальної дисципліни.

Завдання: вивчення питань історії архівної справи, правових засад та структур Національного архівного фонду України, принципів організації архівної справи та діяльності державних архівних установ.

## 3. Компетентності та програмні результати навчання за ОП.

*Компетентності за ОП:*

ЗК 1. Здатність до формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

ЗК 5. Здатність до самостійного наукового пошуку, до ведення архівної евристики.

*Програмні результатами навчання за ОП:*

ПРН 1. Демонструвати системний науковий світогляд, професійну етику та загальний культурний кругозір.

ПРН 5. Здатність до світоглядного самовизначення, усвідомленого ставлення до історичної пам'яті як частини культурного капіталу, формування на її основі соціально-моральної позиції особистості.

Очікувані результати навчання:

**знати:** історію зародження і розвитку архівної справи, формування Національного архівного фонду України, становлення архівної системи та діяльності державних архівних установ, основні принципи комплектування, зберігання і використання інформаційно-документальних ресурсів.

**вміти:** розглядати питання експертизи цінності писемних джерел, архівних документів та комплектування державних архівів, застосування сучасних інформаційних технологій в архівній справі, науково-дослідній роботі архівів.

#### 4. Програма навчальної дисципліни

##### Змістовий модуль 1. Архіви як інститути соціальної пам'яті.

- Т. 1. Предмет, мета та завдання курсу «Джерелознавство та архівна евристика»
- Т. 2. Основні віхи становлення українського архівознавства.
- Т. 3. Національний архівний фонд. Система архівних установ.
- Т. 4. Архівні фонди особового походження.
- Т. 5. Зарубіжна архівна україніка

##### Змістовий модуль 2. Джерелознавство

- Т.1. Джерелознавство — наука про історичні джерела.
- Т.2. Дослідження і використання історичних джерел.
- Т.3. Періодика як вид історичних джерел

##### Змістовий модуль 3. Етапи пошуку архівної інформації та робота з документами.

- Т. 1. Особливості організації архівної інформації. Архівні довідники
- Т. 2. Теорія інформаційного пошуку.
- Т. 3. Методика архівного пошуку та евристики.
- Т. 4. Порядок користування документами НАФ
- Т. 5. Методика роботи дослідника.

#### 5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<b>Модуль 1</b>												
<b>Змістовий модуль 1. Архіви як інститути соціальної пам'яті.</b>												
Тема 1. Предмет, мета та завдання курсу «Джерелознавство та архівна евристика»	6	2				4	6				2	4
Тема 2. Основні віхи становлення українського архівознавства.	6	2	2			2	5	1				4
Тема 3. Національний архівний фонд України: склад, структура правові засади.	5		2		1	2	7	1				6
Т. 4-5. Архівні фонди особового походження. Зарубіжна архівна україніка	6	2			2	2	7		1		2	4
Разом за змістовим модулем 1	23	6	4		3	10	25	2	1		4	18
<b>Змістовий модуль 2. Джерелознавство</b>												
Т.1. Джерелознавство — наука про історичні джерела	8	2			2	4	6				2	4
Т.2. Дослідження і	8	2	2			4	6	1			1	4

використання історичних джерел.												
Т.3. Періодика як вид історичних джерел	6		2		2	2	5		1			4
Разом за змістовим модулем 2	22	4	4		4	10	17	1	1		3	12
<b>Змістовий модуль 3. Етапи пошуку архівної інформації та робота з документами.</b>												
Тема 1. Особливості організації архівної інформації. Архівні довідники	6		2			4	7	1				6
Т. 2. Теорія інформаційного пошуку.	8	2			2	4	7	1				6
Т. 3. Методика архівного пошуку та евристики.	8	2	2			4	9		1		2	6
Т. 4. Порядок користування документами НАФ	7	2			1	4	8	1			1	6
Т. 5. Методика роботи дослідника	6		2			4	7		1			6
Разом за змістовим модулем 3	35	6	6		3	20	38	3	2		3	30
<b>Усього годин</b>	<b>80</b>	<b>16</b>	<b>14</b>		<b>10</b>	<b>40</b>	<b>80</b>	<b>6</b>	<b>4</b>		<b>10</b>	<b>60</b>
<b>Модуль 2</b>												
ІНДЗ	10		-	-	10		10		-	-	10	
<b>Усього годин</b>	<b>90</b>	<b>16</b>	<b>14</b>		<b>20</b>	<b>40</b>	<b>90</b>	<b>6</b>	<b>4</b>		<b>20</b>	<b>60</b>

### 6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до джерелознавства та архівістики. Джерельна база та історіографія джерелознавства та архівістики.	2
2.	Історія архівної справи в Україні.	2
3.	Джерелознавство як наука про історичні джерела та їх використання.	2
4.	Періодика як вид історичних джерел	
5.	Організація архівних документів. Архівні довідники	2
6.	Архівне описування та методика архівного пошуку та евристики.	2
7.	Формування та користування документами Національного архівного фонду.	2
8.	Методика роботи дослідника. Інформатизація архівної справи.	2

### 7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1.	Вміти назвати і охарактеризувати основні етапи розвитку української архівістики.	2
2.	Дати загальну періодизацію становлення і розвитку архівної справи в Україні.	4
3.	Показати на конкретних прикладах, як потреби суспільного розвитку і діловодства державних установ впливали на формування архівів.	2
4.	Знати чим зумовлена централізація архівної справи в Україні за роки радянської влади і яка її особливість.	2
5.	Вміти назвати складові частини, які має Національний архівний фонд.	4
6.	Охарактеризувати український і зарубіжний комплекси документів.	4
7.	Знати основні завдання експертизи наукової, культурної та практичної цінності документів та джерел	4
	Разом	20

## 8. Індивідуальні завдання

**Мета:** на основі знань, отриманих на лекційних, семінарських заняттях, самостійно поглибити, узагальнити і закріпити знання з тим, щоб набувати практичних навичок самостійного засвоєння масиву архівної інформації. Поглибити знання з історії архівної справи, особливостей обліку документів Національного архівного фонду, виробити вміння співставлення та порівняння архівних документів, формувати уміння відшукувати потрібні архівні документи за допомогою довідкового апарату, а також вміти складати картки з описанням для каталогу (систематичного, архівного).

### Форми:

1. Підготовка реферату (есе) з джерелознавства та архівної евристики.
2. Реферування статті, наукової розвідки.
3. Конспектування історичних джерел, архівних документів.
4. Складання хронологічної таблиці історії архівної справи в Україні.
5. Історіографічний аналіз літератури з досліджуваної проблеми.
6. Збирання та оформлення спогадів очевидців певних подій для архіву науково-дослідної лабораторії «Історичне краєзнавство Уманщини».
7. Складання словника базових слів з архівістики.
8. Самостійне складання конспекту про окремі фонди опрацьованого архіву.
9. Складання структурно-хронологічної схеми систематизації документів особистого та інших архівів.
10. Знати перелік обов'язкових елементів описування архівної евристики.

## 9. Методи навчання

Буде застосований метод проблемного викладання, а також дослідницький метод із заохоченням здобувачів до праці з першоджерелами.

Заплановано проведення лекційних і семінарських занять із застосуванням інтерактивних методик навчання. Завдання передбачатимуть роботу із джерелами, що сприяє навчання критичному аналізу джерел та історіографії.

## 10. Методи контролю

Контроль засвоєння матеріалу включає поточний контроль (за результатами доповідей на семінарських заняттях - три змістові модулі,  $5 \times 8 = 40$  балів), есе за тематикою курсу (30 балів) - разом за семестр 70 балів, самостійна робота (письмовий колоквиум 10 балів), заліковий підсумковий контроль (тестовий – 20 балів). Сумарна оцінка, таким чином, виставляється за 100-бальною шкалою.

## 11. Критерії оцінювання результатів навчання

Види робіт	Кількість	Критерії оцінювання
------------	-----------	---------------------

	<b>балів</b>	
Письмовий колоквиум змістових модулів 1-3	1-5	Відповідь із використанням основної літератури
	6-10	Відповідь із використанням основної та додаткової літератури
Семинарське заняття	1-2	Доповнення
	3-4	Відповідь із використанням основної літератури
	4-5	Відповідь із використанням основної та додаткової літератури
Індивідуальне письмове завдання: реферат (есе)	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін або містить плагіат
	1-5 балів	Завдання виконане не повною мірою; автор демонструє побіжне знання програмного матеріалу дисципліни; не виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; подекуди припускається помилкових суджень; робота не вичитана й оформлена неналежним чином
	6-15 балів	Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст. Разом із тим, завдання виконане недостатньо повною мірою; роботі бракує аналітичного характеру
	16-30 балів	Завдання виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Робота вчасно подана й оформлена відповідно до вимог
Підсумковий контроль	0-20	Виконання тестового підсумкового контролю у системі Moodle

## 12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

*Для заліку*

Поточне оцінювання											ІНДЗ	Колоквиум сам. роб.	ПК	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3							
T1	T2	T3	T4-5	T1	T2	T3	T1-2	T3	T4	T5	30	10	20	100
	5	5			5	5	5	5	5	5				

### Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі	Оцінка за національною шкалою
-------------------	-------------------------------

види навчальної діяльності	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	відмінно	зараховано
82–89	добре	
75–81		
69–74	задовільно	
60–68		
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

### 13. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій;
2. Законодавчі акти та нормативні документи про архіви України та архівні справи;
3. Укази та розпорядження Президента України про Державні комітети архівів України;
4. Нормативно-методичні документи Держкомархіву;
5. Довідники, навчальна та наукова література, методичні розробки про архівні установи України;
6. Архівні фонди Уманського краєзнавчого музею, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.
7. Мультимедійні презентації за окремими темами лекцій. Наочні демонстраційні матеріали: карти, схеми, відео- та фотоілюстративний матеріал.

### 14. Рекомендована література

#### Основна

1. Архівістика: Термінолог. словник / ГАУ при КМ України. УДНДІАСД; Авт.-упоряд.: К.Є. Новохатський та ін. – К., 1998. – 106 с.
2. Архівознавство: Підручник для студентів іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / За заг. ред. Я.С.Калакури та І.Б.Матяш. – К.: Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
3. Архівознавство: навчальний посібник для студентів історичного факультету / Укладач О.В. Скус. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. – 253 с.
4. Матяш І.Б. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку. – К.: Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 515 с.
5. Архівознавство /укл.: О.В.Скус. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 100 с.
6. Історичне джерелознавство: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, С.Ф. Павленко та ін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Либідь, 2017. -512 с.
7. Матяш І.Б. Особа в українській архівістиці. – К., 2001. – 228 с.
8. Макарчук С.А. Джерелознавство історії України: Навч. посіб. — Львів: Світ, 2008. - 512 с. іл.
9. Нариси історії архівної справи в Україні / За заг. ред. І.Б.Матяш та К.І. Климової. – К.: Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 612 с.

#### Допоміжна

1. Архіви України: Бібліогр. покажчик змісту, 1947-1970 рр. /УДНДІАСД; Історичне т-во Нестора Літописця; Уклад.: А.А. Батюк, М.І.Бутич. – К., 1999. – 199 с.



2. Боряк Г.В. Національна архівна спадщина України та державний реєстр «Археографічна україніка». Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. – К., 1995. – 347 с.
3. Документи комуністичних спецслужб у Європі: путівник мережею архівів / за ред. Р.Леськевич, П.Жачек; О.Ісаюк (укр. вид.), В.Бірчак (укр.вид.) / Центр досліджень визвольного руху. — Львів: Часопис, 2016. — 180 с., іл.
4. Доступ до архівів. Путівник для імплементації Рекомендації R (2000) 13 щодо Європейської політики доступу до архівів / Шарль Кечкеметі, Іван Секей; Харківська правозахисна група. – Х. : Права людини, 2010. – 144 с.
5. Репресії проти учасників антибільшовицького руху в Україні (1917–1925 рр.). Анований покажчик архівних кримінальних справ «Основного» фонду архівів тимчасового зберігання регіональних органів СБУ // упоряд. В.М. Василенко. — Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. — 232 с. фотоіл.
6. Архівна україніка у федеральних архівах Росії: реєстр архівних фондів / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; упоряд.: О.Коваль, М.Ковтун, Л.Ліствіна, О.Мельниченко, В.Пристайко, Р.Романовський. – К., 2013. – 909 с.
7. Архівні установи України: довідник. Т. 2: Наукові установи, музеї, бібліотеки: у 2 кн. Кн. 2: Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; упоряд.: С.Артамонова, А.Майстренко, Л.Одинока, Р.Романовський; редкол. тому: О.Гаранін, О.Мельниченко, Ю.Прилепішева, Н.Христова. – К., 2012. – XXVII, 602 с.
8. Архівні установи України: довідник. Т. 2: Наукові установи, музеї, бібліотеки: у 2 кн. Кн. 1: Національна академія наук України, Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська області / Держкомархів України, УНДІАСД; упоряд.: С.Артамонова, А.Майстренко, Л.Одинока, Р.Романовський; редкол. тому: І.Матяш (голова), О.Мельниченко, Ю.Прилепішева, Н.Христова. – К., 2010. – XXVIII, 604 с.
9. Государственные архивы Украинской ССР: Справочник /Отв. ред. А.Т.Митюков. – К.: Наук. думка, 1988. – 222 с.
10. Державні архіви Української РСР. Короткий довідник. – К.: Наук. думка, 1972. – 200 с.
11. Перелік фондів, що містять документи архівної україніки в США / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; упоряд.: О.Волкотруб, І.Заболотна, М.Ковтун, Л.Ліствіна, Р.Романовський, А.Титаренко. – К., 2013. – 258 с.
12. Archives of Ukraine: Guidebook / State Archival Service of Ukraine, Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Keeping; Editorial board: O. Garanin (Editor-in-Chief), M. Gorbatiuk, L. Shnurovska. – K.: Intercontinental-Ukraine. Ltd, 2012. – 232 p.: ill.
13. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 р. //Відомості ВР України. – 1994. - №5 – Ст.86.
14. Реєстр розсекречених архівних фондів України: міжархів. довідник. Т.3. Розсекречені архівні фонди ЦДАВО України, ЦДНГА України, Держархіву в АРК, держархівів областей України, міст Києва і Севастополя (2004-2010 рр.) / Укрдержархів; Укр. наук.-досл. ін-т архів. справи та документознавства; Упоряд. С.Зворський; Редкол.: О.Гінзбург (гол.) та ін. – К., 2013. – 706 с.
15. Реєстр розсекречених архівних фондів України: Міжархів. довідник. Т.1: Розсекречені архівні фонди центральних державних архівів України. Кн. 2: Центральний державний архів вищих органів влади та управління України / Укрдержархів України, Центр. держ. архів вищих органів влади та упр. України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства; упоряд. Н.Григорчук, С.Зворський, Н.Маковська. – К., 2012. – 382 с.
16. Університетські музеї: європейський досвід та українська практика: Зб.пр. Міжнар.

наук.-практ.конф. (6-7 жовт.2011 р., м.Київ)/упор. Л.В.Казанцева; Укр. комітет Міжнар.ради музеїв; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України; Київ. нац.ун-т імені Тараса Шевченка; Нац. техн. ун-т України «Київ. політес. ін.-т»; Держ.політех. музей при НТУУ «КПІ»; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». – Ніжин:Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2012. – 420 с.

17. Шандра В.С. Київське генерал-губернаторство (1832-1914): Історія створення та діяльності, архівний комплекс і його інформативний потенціал. – К., 1999. – 141 с.

#### **Періодичні видання:**

1. Архіви України: Науково-практичний журнал Державного комітету архівів України. Видається з 1947 р.
2. Архівіст: Вісник Спільки архівістів України. Видається з 1991р.
3. Вісник Державного комітету архівів України. Видається з 2000 р.
4. З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ: Науковий і документальний журнал. Видається з серпня 1994 року. Виходить щоквартально.
5. Пам'ятки: Археографічний щорічник Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Видається з 1998 р.
6. Студії з архівної справи та документознавства. Щорічник Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Видається з 1996 р.

#### **15. Інформаційні ресурси**

1. Архіви України //<http://www.archives.gov.ua/>
2. Архівні зібрання України: Матеріали до бібліографії довідників, оглядів фондів, колекцій //<http://www.scarch.kiev.ua/Archives/Bibliogr>
3. Видання архівних установ України. 1925-2001: Хронологічний покажчик // <http://www.scarch.kiev.ua/References/HronolPok.ua.html#Chrono> (2001)
4. Центральний державний архів вищих органів влади //<http://www.tsdavo.gov.ua>

Укладач програми: Скус О.В. \_\_\_\_\_